

ТВОРЧИСТЬ В. ГРЕНДЖІ-ДОНСЬКОГО У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ О. МИШАНИЧА

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія

Випуск 1(49)

УДК 821.161.2.09(477.87); 82,0(477.87) : 82, О. Мишанич

DOI:10.24144/2663-6840/2023.1(49).137–142.

Ференц Н. Творчість В. Гренджі-Донського у науковій спадщині О. Мишанича; кількість бібліографічних джерел – 9; мова українська.

Анотація. У статті досліджуються публікації О. Мишанича про творчість В. Гренджі-Донського. Його творчість увійшла в коло інтересів О. Мишанича ще на початку 60-х років ХХ століття. Він був біографом, дослідником і популяризатором творчості В. Гренджі-Донського. Оpubлікував два десятки статей у наукових і науково-популярних збірниках та періодичних виданнях, упорядкував повне видання творів письменника. О. Мишанич вважав В. Гренджу-Донського одним із кращих письменників Закарпаття, твори якого є внеском у літературу всього українського народу. Ставив його поряд із О. Духновичем, А. Волошином, які сприяли формуванню української свідомості закарпатців. О. Мишанич розглядав творчість В. Гренджі-Донського у літературному і суспільному аспектах. Із його публікацій постає повне уявлення про літературну і громадсько-політичну діяльність письменника, масштабність його різнобічного таланту. Аналізуючи творчість В. Гренджі-Донського, О. Мишанич керувався положеннями культурно-історичної школи, розглядав її у зв'язку з тогочасними культурно-історичними умовами. Складність і суперечливість творчої долі письменника пояснював ідеологічними і мистецькими чинниками. Зроблено висновок, що публікації О. Мишанича дають повне уявлення про В. Гренджу-Донського як талановитого письменника та активного громадсько-політичного діяча, який перебував у центрі культурно-національного відродження Закарпаття.

Ключові слова: О. Мишанич, В. Гренджа-Донський, творчість, поетичний, редакторський талант, українська національна ідея, національне самоусвідомлення.

Постановка проблеми. Багатогранна постать В. Гренджі-Донського була в полі зору О. Мишанича упродовж кількох десятиліть. Перші праці О. Мишанича про В. Гренджу-Донського з'явилися ще на початку 60-х років ХХ століття. У бібліографічному покажчику «Олекса Васильович Мишанич» нараховується понад два десятки публікацій про письменника. За жанром – це літературно-критичні портрети, ювілейні, проблемні статті, передмови, упорядкування.

О. Мишанич – провідний знавець і дослідник творчості В. Гренджі-Донського. Проблеми, порушені у його працях, привертатимуть увагу інших літературознавців, які вивчатимуть творчість письменника. Сьогодні без наукових здобутків О. Мишанича немислиме даліше вивчення творчості В. Гренджі-Донського.

Про О. Мишанича – історика літератури Закарпаття – написано мало, його літературно-критичний доробок ще не вивчений з належною повнотою і глибиною.

Аналіз досліджень. Публікації О. Мишанича про творчість В. Гренджі-Донського ще не стали предметом окремої уваги літературознавців. Посилання на статті О. Мишанича про В. Гренджу-Донського зустрічаємо у навчальному посібнику «Поетична творчість Василя Гренджі-Донського» В. Барчан, у статтях «Літературне життя 20–30-х рр. ХХ ст. на Закарпатті» Л. Голомб, «Поезія Закарпаття першої половини ХХ століття» Н. Ференц, «Літературна творчість Василя Гренджі-Донського як явище новітньої закарпатоукраїнської літератури» Н. Ребрик, М. Сулима, окреслюючи наукові інтереси О. Мишанича у статті «Життєвий і творчий шлях Олекси Мишанича», згадує його публікації

про В. Гренджу-Донського. М. Вегеш і М. Горват у матеріалах до спецкурсу «Історія української культури ХХ століття» зосереджують свою увагу на громадсько-політичній і культурно-освітній діяльності В. Гренджі-Донського.

Мета статті – розглянути праці О. Мишанича про В. Гренджу-Донського, які є зразком наукової аналітики, прикладом уміння працювати з джерелами, глибокого проникнення у художній світ письменника.

Методи та методика дослідження. Методами дослідження теми є конкретно-історичний і біографічний. Послугуємося і національно-екзистенціальною методологією.

Виклад основного матеріалу. Статті О. Мишанича про В. Гренджу-Донського представляли журнали «Дукля» («В боротьбі за волю». 1962. № 21), «Вітчизна» («Тернові квіти полонин». 1965. № 1), «Радянське літературознавство» (Василь Гренджа-Донський. 1967. № 4), «Визвольний шлях». 1992. Кн. 4), «Слово і час» («Співець полонин». 1997. № 4), газети «Літературна Україна» («Обличчя полонини». 1967. 30 квітня), «Літературна Україна» («Тернові квіти полонин». Минуло 100 років од дня народження Василя Гренджі-Донського. 1997. 19 червня).

1984 року О. Мишанич опублікував збірник творів письменників дорадянського Закарпаття «На Верховині», серед них 35 творів В. Гренджі-Донського. 1991 року побачило світ упорядковане ним найбільш повне за радянських часів видання, яке містило шість поем, два драматичних твори – «Скам'янілі серця» і «Зруб», шість оповідань, дві повісті – «Ілько Липей – розбійник», «Петро Петрович». При підготовці цього видання О. Миша-

нич використав першодруки збірок письменника. Збірник відкривається вступною статтею «Василь Гренджа-Донський», яка окреслює творчий шлях письменника. Дослідження творчості В. Гренджі-Донського представлені у збірниках літературно-критичних статей О. Мишанича «Карпати нас не розлучать» (1993). «Повернення» (1993), підручниках «Історія української літератури ХХ століття» (1993. Кн. 1), «Історія української літератури ХХ століття» (1998. Кн. 1).

До найгрунтовніших досліджень творчості В. Гренджі-Донського належать статті О. Мишанича «Тернові квіти полонин» та «Українська ідея в творчості В. Гренджі-Донського». Стаття «Тернові квіти полонин» – це короткий літературно-критичний портрет, у якому простежується творчий шлях письменника, характеризується його літературна і громадсько-політична діяльність.

О. Мишанич підкреслює, що, починаючи писати, В. Гренджа-Донський слабо уявляв шлях розвитку літератури на Закарпатті. Література ХІХ століття не могла бути для нього прикладом, він нічого з неї не взяв. Його поглядам суперечила «орієнтація на царську Росію, вживання каліченної російської мови, відрив від народу і народної культури, що вело до мадяризації краю» [Мишанич 1997, с. 167]. Молодого письменника понад усе «приваблювала усна народна словесність, яка була справжньою художньою літературою, виражала запити і задовольняла естетичні смаки простолюду» [Мишанич 1997, с. 167]. Він почав писати народною мовою, близькою до української літературної. За ним, зазначає О. Мишанич, пішли інші письменники, зокрема Л. Дем'ян, О. Маркуш, Ю. Боршош-Кум'ятський, які вважали свою творчість часткою української літератури.

О. Мишанич характеризує творчість В. Гренджі-Донського в контексті доби. Складність і суперечливість життєвої і творчої долі письменника пояснює несприятливістю і суперечливістю політичних та суспільно-економічних умов, ідеологічними і мистецькими чинниками. В. Гренджа-Донський належав до того покоління, свідоме життя якого почалося в атмосфері Австро-Угорської монархії. Це покоління пройшло фронти Першої світової війни, було свідком «страшного політичного і мовного хаосу інспірованого тут ворогами українства».

О. Мишанич високо цінує перші збірки В. Гренджі-Донського «Квіти з терням» (1923) і «Золоті ключі», у яких виразно зазвучали соціальні і національні мотиви. Вся подальша творчість письменника, зазначає дослідник, присвячена «боротьбі за національне самоусвідомлення народу, за його пробудження з одвічної темряви, соціальне і національне визволення» [Мишанич 1997, с. 148].

Якісно новим станом у творчій біографії В. Гренджі-Донського О. Мишанич вважає збірку поета «Шляхом терновим» (1924). Її значення, стверджує він, не лише в тому, що «написана сучасною українською літературною мовою і видана фонетичним правописом...». Читачів вразили революційні заклики поета, його пристрасне слово

на захист народних прав» [Мишанич 1997, с. 149]. О. Мишанич звернув увагу на зростання художньої майстерності, удосконалення образних і ритмомелодійних засобів у творах поета.

Розквіт поетичного таланту В. Гренджі-Донського, за спостереженням О. Мишанича, припав на час роботи у журналі «Наша земля» (1927–1928 рр.), де опубліковано сорок творів поета, у яких яскраво відтворено «тогочасне реальне життя закарпатських українців» і картини боротьби за кращу долю. Дослідник звернув увагу на два вірші поета «На майдані» і «Пророкові – великому Кобзареві». Він зазначив, що вірш «На майдані» – перший у літературі Закарпаття твір, присвячений страйку робітників, а вірш-присвяту «Пророкові – великому Кобзареві» поліція заборонила читати на шевченківському вечорі, бо там звучала ідея возз'єднання Закарпаття з Україною. У творах, друкованих у журналі «Наша Земля», слушно стверджує О. Мишанич, В. Гренджа-Донський піднісся до «широких соціальних узагальнень, досяг високого художнього рівня», вони зразок соціальної лірики, краща сторінка великої творчої спадщини письменника.

О. Мишанич високо оцінював редакторський талант В. Гренджі-Донського, зазначав, що «Наша земля» – найкращий український суспільно-політичний і літературно-художній журнал на Закарпатті до Радянської влади.

Заслугою В. Гренджі-Донського вважав популяризацію на сторінках журналу творів відомих українських письменників, зокрема П. Тичини, В. Сосюри, Остапа Вишні, М. Терещенка. Однак реакційні сили, зазначив О. Мишанич, перешкоджали розвитку прогресивної української літератури, паплюжили її митців. Вони безпідставно звинуватили В. Гренджу-Донського, що «служить комуністичній московській буржуазії». Незважаючи на заяви редактора, що журнал «не стоїть на службі жодної партії», а захищає «національні й господарські права українських селян, робітників і поступової інтелігенції в ЧСР», на початку 1929 року журнал закрили.

Ця нерівна боротьба і важлива праця, писав О. Мишанич, позначилася на творчості В. Гренджі-Донського, спадає революційний пафос його поезії, він більше уваги приділяє подіям минулого, опрацьовує народні перекази і повір'я. «Його вболівання за долю народу, заклики до боротьби починають звучати досить абстрактно» [Мишанич 1997, с. 154].

Серед поетичних творів про історичне минуле О. Мишанич виділяє поему «Червона скала» (1930), в основі якої народний переказ про хустський замок періоду татарських нападів у ХVІІІ ст. Цей переказ, акцентує дослідник, – «витвір народної фантазії», але для поета важливою була не історична достовірність, а насамперед провідна ідея – ідея єдності всіх руських земель у боротьбі з татарами [Мишанич 1997, с. 154]. Він звертає увагу на захоплюючу фабулу твору, широкі батальні сцени і колоритні пейзажі.

Поезію В. Гренджі-Донського довоєнного періоду О. Мишанич справедливо вважає помітним

здобутком закарпатоукраїнської літератури. Стверджує, що на прикладі поетичної творчості В. Гренджі-Донського видно, як розвивався його могутній стихійний талант, як оволодівав він лексикою сучасної української літературної мови, опановував розмаїття сучасних поетичних форм» [Мишанич 1997, с. 161]. Прослідковуючи творчу еволюцію В. Гренджі-Донського, О. Мишанич слушно відзначив, що поет переходив поступово від наслідування народної пісні «до власних оригінальних поетичних і образних структур, привносив у поезію соціальний зміст, свідомо ставив своє поетичне слово на службу соціального і національного визволення краю» [Мишанич 1997, с. 16].

О. Мишанич не оминув увагою прозову творчість В. Гренджі-Донського довоєнного часу. Малій прозі письменника, а це оповідання, нариси, репортажі, дає лаконічну оцінку, за якою вони – важливий художній документ «про життя дорадянського Закарпаття». Про В. Гренджу-Донського як майстра реалістичного оповідання, зазначає О. Мишанич, свідчить збірка оповідань «Назустріч волі». До глибокого аналізу творів збірки літературознавець не вдається, обмежується лаконічним визначенням змісту: «у них відтворена картина революційних подій на Закарпатті у 1918–1919 рр. В. Гренджа-Донський змалював загальне революційне піднесення народу, описав героїчні будні Гуцульської республіки, яка зустріла окупантів опором» [Мишанич 1997, с. 155]. Основну увагу дослідник зосереджує на повістях «Ілько Липей – карпатський розбійник» (1936) і «Петро Петрович» (1987).

О. Мишанич зазнає, що повість «Ілько Липей – карпатський розбійник» написана відразу за слідами подій і під впливом роману чеського письменника Івана Ольбрахта «Микола Шугай, розбійник», у якому розповідається про таку ж долю героя-одинака з тієї ж Міжгірщини, лише події відбуваються на півтора десятиліття раніше» [Мишанич 1997, с. 156].

Заслугою прозаїка О. Мишанич вважає відтворення письменником широкої картини верховинського життя початку 30-х років, його розуміння «розбійницька» тематика, розкриття тих обставин, що штовхнули «звичайного селянина до розбою». Літературознавець зауважує, що «з автором можна в чомусь не погодитись, але йому не можна не вірити, бо він не збирав і не «вивчав» цей матеріал з літератури і народних уст, а жив ним, верховинське життя було для нього не літературною романтикою, а реальними тяжкими буднями, трагедією селян та лісорубів» [Мишанич 1997, с. 157].

Для повісті «Петро Петрович», зазначає О. Мишанич, В. Гренджа-Донський обрав «складний період в історії Угорщини і Закарпаття, коли вимерла династія Арпадовичів і з-поміж трьох претендентів на угорський престол ... переміг за підтримкою папи римського Боніфація VIII неаполітанський князь Карло Роберт» [Мишанич 1997, с. 157]. Передавши історичну основу повісті, О. Мишанич зауважує, що В. Гренджа-Донський запозичив деякі історичні дані про цей період із праці

відомих істориків (М. Грушевського, В. Паговського, В. Гаджеги), використав народні перекази, але він не прагнув «історично достовірно відтворити давноминулі часи». «Він брав якийсь напівлегендарний чи напівісторичний епізод з минулого і повністю ставив чітко на службу сучасності, вкладав у нього ідею, якою служив сучасній йому політичній боротьбі» [Мишанич 1997, с. 158].

Коли, за словами О. Мишанича, «місцеві профашисти почали вести посилену пропаганду за відторгнення Закарпаття від Чехословаччини і приєднання до Угорщини» [Мишанич 1997, с. 158], В. Гренджа-Донський доказував, що ще у XIV столітті, частина краю входила до Галицько-Волинського князівства. «Він прагнув показати безперервність історичної традиції свого краю, його єдність з усім українським народом, як у сучасному, так і в минулому» [Мишанич 1997, с. 158].

Серед важливих публікацій В. Гренджі-Донського довоєнного часу особливе місце займає щоденник «Щастя і горе Карпатської України», де зібрані свідчення злочинів угорських фашистів. О. Мишанич слушно зазначає, що цих живих свідчень, зібраних письменником-патріотом, не може замінити жоден документ, «вони творять широку панораму національного пробудження українського Закарпаття, його шлях від підкарпатських русинів до закарпатських українців, до своєї української державності» [Мишанич 1997, с. 159].

У довоєнний період В. Гренджа-Донський написав кілька драматичних творів. О. Мишанич згадує їх, але детально не розглядає, очевидно, не вважає, що вони є помітним художнім явищем.

Серед драматичних творів повоєнного часу позитивно оцінює цикл оригінальних драматичних поем, у яких письменник опрацьовував, за його словами «історичні та фольклорно-етнографічні теми, звертався до різних періодів історії Закарпаття від давнини до сучасності, намагаючись простежити історичну традицію місцевого українського населення зафіксувати його міфологію, звичаї, пісенну культуру, відтворити його боротьбу за єдність з усім українським народом» [Мишанич 1997, с. 161]. До детального аналізу драматичних творів В. Гренджі-Донського О. Мишанич не вдавався, зазначивши, що вони не були вчасно опубліковані, не мали сценічного життя, фахової літературної критики».

У загальних рисах характеризує дослідник і повоєнну поезію В. Гренджі-Донського, зазначає, що поет «намагається поетично відтворити ті зміни, що сталися на Закарпатті після визволення, поринає спогадами в часи буремної молодості і революційної боротьби 1918–1919 рр. на Закарпатті» [Мишанич 1997, с. 160–161]. Він підкреслює щирість, безпосередність висловлених почуттів автора, але зауважує, що «ця поезія хибує на описовість, декларативність, образну одноманітність, як і вся тогочасна українська поезія Закарпаття і Східної Словаччини» [Мишанич 1997, с. 161]. Ця думка О. Мишанича не викликає заперечень, свої найкращі поетичні твори В. Гренджа-Донський написав у довоєнний період.

Серед прозових творів повоєнного періоду О. Мишанич виділяє незавершений роман «Сини Верховини», задуманий як твір-хроніку про життя на Закарпатті з кінця XIX ст. і до нового часу – до 1921 року. Літературознавець відзначає вдале зображення письменником самотньої панорами життя старої Верховини: побуту, звичаїв, вірування, класової і релігійної боротьби, насильної мадяризації, воєнного лихоліття, пробудження до політичного і культурного життя, прагнення до возз'єднання з усім українським народом.

О. Мишанич стверджує, що роман має автобіографічний характер. Любомир Гринюх, головний герой роману, як і В. Гренджа-Донський пройшов жорстоку життєву школу за старої Австро-Угорщини, на фронтах Першої світової війни, сформувався «у свідомого захисника прав свого народу», боровся за його соціальне і національне визволення. На думку О. Мишанича, роман є «цінним джерелом для пізнання соціально-економічного, культурного життя і настроїв закарпатських українців перших десятиліть XX століття» [Мишанич 1997, с. 164].

В. Гренджа-Донський відомий і як перекладач з чеської, словацької, угорської мов. Серед перекладів О. Мишанич високо цінує майстерний переклад В. Гренджі-Донського поеми Петефі «Апостол».

Для формування В. Гренджі-Донського як письменника велике значення мала усна народна творчість. Помітним внеском у публікацію усної народної словесності О. Мишанич назвав записані й упорядковані письменником «Підкарпатські народні казки», що з'явилися у Празі 1937 року.

Високо цінує О. Мишанич «Спогади» В. Гренджі-Донського, вони, за його словами, «цікаві своїм великим фактичним матеріалом, глибоким проникненням в атмосферу культурного і громадського життя Закарпаття» [Мишанич 1997, с. 165]. Можна погодитися з О. Мишаничем, що «Спогади» є цінним джерелом для розуміння творчості письменника».

Розглянувши творчий шлях В. Гренджі-Донського, О. Мишанич робить переконливий висновок, що не все з творчого доробку письменника «витримало іспит часом», але кращі твори не втратили пізнавального, ідейно-естетичного і виховного значення. Має рацію літературознавець, що твори В. Гренджі-Донського займають важливе місце не лише в літературі Закарпаття, вони стали внеском у загальноукраїнську літературу.

Майже у кожній статті про В. Гренджу-Донського О. Мишанич наголошував, що в історії літератури Закарпаття письменнику належить одне із провідних місць, що його літературна, громадська діяльність «сприяла національному самоусвідомленню українського населення краю, становленню й розвитку тут нової української літератури» [Мишанич 1997, с. 145]. В. Гренджа-Донський першим «почав утверджувати ідею возз'єднання Закарпаття з Україною», вводити літературу краю в загальноукраїнський літературний процес.

О. Мишанич слушно відзначає, що вся творчість В. Гренджі-Донського «підпорядкована укра-

їнській ідеї... . Кожний його твір, кожний образ відлунує Україною і всеукраїнською єдністю» [Мишанич 1997, с. 168–169]. За словами О. Мишанича, В. Гренджа-Донський – один із перших трубадурів української ідеї за Карпатами. Дійшов до неї самотужки, без будь-якого зовнішнього тиску чи особистих амбіцій. Її речником він став із власних переконань, орієнтуючись на погляди й інтереси своїх краян» [Мишанич 1997, с. 168]. О. Мишанич підкреслює, що В. Гренджа-Донський швидше від багатьох своїх сучасників усвідомив, що закарпатці належать до українського народу і їх майбутнє в «соборній незалежній Українській державі».

О. Мишанич зауважує, що письменник не одразу «прийняв Україну. До неї він теж ішов через сумніви й вагання, через існуючі реалії» початку 20-х років XX ст.: громадянську війну, голод, але період вагань минув. Досягнення України в галузі культури й українізація захопили його. До того ж, В. Гренджа-Донський, за словами О. Мишанича, пройшов добру школу «угорського патріотизму», був свідком наступу на шкільництво, мову угорських русинів, намагався чеських демократів створити із закарпатців новий народ, щоб віддалити їх від Великої України, тому цілком «свідомо потягнувся до свого державного народу, його мови, культури, літератури, історичної традиції» [Мишанич 1997, с. 170]. Він усвідомлював, що відрив Закарпаття від України, української мови, його асиміляція неминуче призведе до національної смерті цього народу.

Має рацію О. Мишанич, що соборницькою ідеєю проникнута уся творчість В. Гренджі-Донського. Українську ідею письменник відстоював усіма засобами: «доводив, переконував, закликав, стверджував, звертався до всіх прошарків суспільства» [Мишанич 1997, с. 181]. Її поширював і як журналіст.

О. Мишанич, аналізуючи позицію В. Гренджі-Донського 20–30 років, яка образно відтворює єдність Закарпаття з Україною, зосереджує увагу на образах-символах, які уособлюють омріяну, жадану єдність земель: Тиса – Дніпро, Тиса – Дон, ґруні – степи, Ужгород – Київ. Будучи переконаним, що територія України сягає від Карпат до Дону, письменник обрав собі літературне ім'я Гренджа-Донський. Він, за словами О. Мишанича, «не був локальним патріотом, йому боліла доля всієї України», доля усіх трьох сестер: Верховини, Галичини і Буковини. В. Гренджа-Донський опоетизував державотворчі змагання на всіх етнічних територіях – Наддніпрянщини, в Галичині і на Закарпатті.

Можна погодитися з О. Мишаничем, що символом єдності усього українського народу в творчості В. Гренджі-Донського є Шевченко. Поет присвятив йому поетичні твори і публіцистичні статті, у яких звучала думка, що Шевченко – найбільший син того народу, нероздільною частиною якого є Закарпаття.

Складником української ідеї В. Гренджі-Донського, слушно стверджує О. Мишанич, є українська мова «рідне слово, рідна говірка, через яку він прийшов до літературної мови» [Мишанич 1997,

с. 185]. У багатьох віршах і публіцистичних творах письменника звучать заклики шанувати рідну мову. Неповагу до рідної мови В. Гренджа-Донський вважав тяжким злочином. Заклики гордитися рідною мовою, зазначає О. Мишанич, актуальні й нині, є відповіддю тим темним силам, які відхрещуються від літературної мови [Мишанич 1997, с. 187].

Відстоюючи українську національну ідею, В. Гренджа-Донський, за словами О. Мишанича, «послідовно борювався з тупоголовим політичним русинством».

Висновки. Оцінюючи багату творчу спадщину В. Гренджі-Донського, О. Мишанич часто використовує лексему *перший*, наголошує, що він був першим, хто став творити нову українську літературу на Закарпатті, першим, хто в центрі своєї творчості поставив питання соціальної і національ-

ної боротьби населення краю, першим, хто глибоко відобразив прагнення закарпатців до возз'єднання з Україною.

Публікації О. Мишанича про В. Гренджу-Донського базуються на великому джерельному матеріалі, вони переконливі, аргументовані, пронизані історизмом. Він був активним популяризатором творчості письменника, у періодичній пресі опублікував десятки популярних статей.

Сьогодні без праць О. Мишанича немислиме майбутнє вивчення життя і творчості В. Гренджі-Донського. Суттєвою особливістю публікацій О. Мишанича про В. Гренджу-Донського є широкий літературний контекст.

О. Мишанич вважав, що творчість В. Гренджі-Донського заслуговує наукового вивчення на рівні монографій або поважних статей.

Література

1. Мишанич О. Тернові квіти полонин. *Вітчизна*. 1965. № 1. С. 158–163.
2. Мишанич О. Василь Гренджа-Донський. *Радянське літературознавство*. 1967. № 4. С. 69–75.
3. Мишанич О. Василь Гренджа-Донський. *Твори Василя Гренджі-Донського: у 12 т.* Вашингтон: Видання Карпатського Союзу. 1990. Т. 11. С. 479–490.
4. Мишанич О. Василь Гренджа-Донський (1897–1974). *Гренджа-Донський В. Твори*. Ужгород: Карпати. 1991. С. 5–21.
5. Мишанич О. Карпати нас не розлучать. Літературно-критичні статті і дослідження. Ужгород: Срібна Земля. 1993. 283 с.
6. Мишанич О. Загальноукраїнський контекст літератури Закарпаття: Літературно-критичні студії. Ужгород: Гражда. 1996. 100 с.
7. Мишанич О. Тернові квіти полонин. *Повернення*. Київ: Обереги. 1997. С. 145–165.
8. Мишанич О. Українська ідея в творчості В. Гренджі-Донського. *Повернення*. 1997. С. 166–188.
9. Мишанич О. Подвижники національної ідеї. *На переломі*. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи». 2002. С. 314–325.

References

1. Myshanych O. (1965) Ternovi kvity polonyn [Blackthorn Flowers of The Polonynas]. *Vitchyzna*. № 1. S. 158–163 [in Ukrainian].
2. Myshanych O. (1967) Vasyl Grendzha-Donskyi [Vasyl Grendzha-Donskyi]. *Radianske literaturoznavstvo*. № 4. S. 69–75 [in Ukrainian].
3. Myshanych O. (1990) Vasyl Grendzha-Donskyi [Vasyl Grendzha-Donskyi]. *Tvory Vasyliia Grendzhi-Donskoho: u 12 t.* Vashynhton: Vydannia Karpatskoho Soiuzu. T. 11. S. 479–490 [in Ukrainian].
4. Myshanych O. (1991) Vasyl Grendzha-Donskyi (1897–1974) [Vasyl Grendzha-Donskyi (1897–1974)]. *Grendzha-Donskyi V. Tvory*. Uzhhorod: Karpaty. S. 5–21 [in Ukrainian].
5. Myshanych O. (1993) Karpaty nas ne rozluchat. Literaturno-krytychni statti i doslidzhennia [The Carpathians will not Separate Us: Literary and Critical Articles and Research]. Uzhhorod: Sribna Zemlia. 283 s. [in Ukrainian].
6. Myshanych O. (1996) Zahalnoukrainskyi kontekst literatury Zakarpattia: Literaturno-krytychni studii [The All-Ukrainian Context of Transcarpathian Literature: Literary and Critical Studies]. Uzhhorod: Grazhda. 100 s. [in Ukrainian].
7. Myshanych O. (1997) Ternovi kvity polonyn [Blackthorn Flowers of The Polonynas]. *Povernennia*. Kyiv: Oberehy. S. 145–165 [in Ukrainian].
8. Myshanych O. (1997) Ukrainska ideia v tvorchosti V. Grendzhi-Donskoho [The Ukrainian Idea in the Works of V. Grendzha-Donskyi]. *Povernennia*. S. 166–188 [in Ukrainian].
9. Myshanych O. (2002) Podvyzhnyky natsionalnoi idei [Movers of the National Idea]. *Na perelomi*. Kyiv: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy». S. 314–325 [in Ukrainian].

CREATIVITY OF V. GRENZHA-DONSKYI IN THE SCIENTIFIC HERITAGE OF O. MYSHANYCH

Abstract. The article examines the publications of O. Myshanych about the work of V. Grendzha-Donskyi. His work became part of the interests of O. Myshanych at the early 60s of the 20th century. He was a biographer, researcher and popularizer of the work of V. Grendzha-Donskyi, published two dozen articles in scientific and

popular science collections and periodicals, organized a complete edition of the writer's works.

O. Myshanych considered V. Grendzha-Donskyi one of the best writers of Transcarpathia, whose works are a great contribution to the literature of the entire Ukrainian people. He put him next to O. Dukhnovych and A. Voloshyn, who contributed to the formation of the Ukrainian national consciousness of Transcarpathians.

Evaluating the writer's rich heritage, O. Myshanych emphasized that V. Grendzha-Donskyi was one of the first in Transcarpathia to start creating a new Ukrainian literature, the first to reflect the aspirations of Transcarpathian Ukrainians for reunification with Ukraine, and to introduce the literature of the region into the all-Ukrainian literary process.

O. Myshanych examines the work of V. Grendzha-Donskyi in literary and social aspects. His publications provide a complete picture of the writer's literary and socio-political activities, the scale of his versatile talent.

Analyzing the work of V. Grendzha-Donskyi, O. Myshanych was guided by the provisions of the cultural-historical school, considered it in connection with the contemporary cultural-historical conditions. He explained the complexity and contradictions of the writer's creative fate with ideological and artistic factors.

It was concluded that O. Myshanych's publications give a complete picture of V. Grendzha-Donskyi as a talented writer and an active social and political figure who was at the center of the cultural and national revival of Transcarpathia.

Keywords: O. Myshanych, V. Grendzha-Donskyi, creativity, poetic, editorial talent, Ukrainian national idea, national self-awareness.

© Ференц Н., 2023 р.

Надія Ференц – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; nadia.ferenc@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/000-0001-8598-57>

Nadia Ferents – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Literature Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; nadia.ferenc@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/000-0001-8598-5787>